

TÜRKİYE'DE KULLANILAN TIBBİ BİTKİLER

ADAÇAYI YAPRAĞI

(La. Folium Salviae officinalis, Al. Salbeiblatt, Fr. Feuille de sauge, In. Sage leaf)

Salvia officinalis L. (Labiatae) türünün çiçek açma zamanında toplanıp gölgede kurutulmuş yapraklardır. Bu tür 50-100 cm yükseklikte, morumsu mavi çiçekli, basit yapraklı, çok yıllık ve çalimsı bir bitkidir. Orta Avrupa ve Batı Balkanlarda yabancı olarak bulunur. Türkiye'de nadiren bahçelerde yetiştirilmektedir.

Dış görünüşü: 3-8 cm uzunluk ve 1-4 cm genişlikte, kenarları hafif dişli, her iki yüzden de sık tüylü ve gümüşü renkli, basit yapraklardır.

Bileşim: Tanen, acı madde ve uçucu yağ (%1-2,5) taşımaktadır. Uçucu yağda tuyon (%30-50), sineol (%15) ve borneol (%10) bulunmaktadır.

Etki ve kullanılışı: Gaz söktürücü, antiseptik (boğaz ve burun hastalıklarında), kuvvet verici ve uyarıcı etkilerden dolayı dahilen ve haricen kullanılır.

Kullanılışı şekli: İnfüzyon (%1-5) dahilen veya gargara halinde.

Yetiştirme: Ege bölgesinde (İzmir) yapılan yetiştirme denemelerinde; 1. yılda 315 kg/da, 2. yılda 450 kg/da ve 3. yılda 374 kg/da gibi yüksük kuru yaprak verimi elde edilmiştir. Uçucu yağ miktarı %2 civarında bulunmuştur.

Diğer isimler: Dişotu, Tıbbi adaçayı.

Adaçayı yaprakları ilk çağlardan beri, tedavi alanında kullanılmaktadır. Kullanılışı en yaygın olan tıbbi adaçayı türünün yaprağıdır. Orta çağda bu drog "Her derde deva" bir ilaç olarak kabul ediliyordu.

Anadolu'da 90 kadar Adaçayı (*Salvia*) türü bulunmaktadır. Bunlardan bazıları

taşıdıkları uçucu yağ ve bu yağlarda bulunan terpenik bileşikler yönünden incelenmiştir.

Tedavi alanında kullanılan ve Türkiye'de yetişen türler şunlardır:

Salvia triloba L. fil. (Syn: *S. fruticosa* Miller) (Anadolu Adaçayı). 120 cm yüksekliğe kadar erişebilen, çalı görünüşünde, çok yıllık bir bitkidir. Dalları yatık ve beyaz renkli tüylerle kaplıdır. Yapraklar saplı basit veya 1-2 kulakaklı, grimsi beyaz renkli ve kuvvetli kokuludur. Çiçekler 2-6 tanesi bir arada ve leylak renklidir. Batı ve Güney-Batı Anadolu'da bol olarak yetişmektedir.

Uçucu yağ %3, triterpenler ve flavon türevleri taşımaktadır.

Yaprakları (*Folium Salviae trilobae*) kimyasal yapı ve tedavi etkisi bakımından Tıbbi Adaçayı yaprağına benzemektedir. Memleketimizde Tıbbi Adaçayı yerine, bu türün yaprakları kullanılmaktadır.

Batı ve Güney Anadolu'da, bu türün yapraklarından hazırlanan infüzyonlar, çay yerine geniş mikyasta kullanılmaktadır.

Türkiye'nin bir ihraç ürünüdür.

Diğer isimler: Elma çalbası.

Elma Yağı (*Oleum Salviae trilobae*):

Salvia triloba L. fil. türünün yapraklı ve çiçekli dallarından su buharı distilasyonu ile elde edilen uçucu yağdır. Memleketimizde bilhassa Muğla ve Fethiye bölgelerinde elde edilmektedir. Distilasyon ile %3 civarında uçucu yağ elde edilir. Sarımsı veya renksiz, özel kokulu ve yakıcı lezzetli olup %60 kadar sineol taşımaktadır.

Gaz söktürücü, mideyi, ter kesici ve idrar arttırıcı etkileri vardır. Dahilen küçük miktarlarda (günde 3-5 damla), bir fincan suya damlatılarak içilir. Yüksek miktarlarda zararlıdır. Haricen yara iyi edici ve antiseptik olarak kullanılmaktadır.

Bu uçucu yağa "Elma Yağı" denilmesinin sebebi, bu yağın elde edildiği *S. triloba*

TÜRKİYE'DE KULLANILAN TIBBİ BİTKİLER

sebebi bu yağın elde edildiği *S. triloba* türünün bazı dalları üzerinde, küçük bir elmayı andıran, esmer yeşil renkli mazıların bulunmasıdır.

Diğer isimler: Acielma yağı.

S. aethiopsis L. (Yünlü Adaçayı):

30-100 cm yükseklikte, dalları yünlü gibi beyaz tüylü, kuvvetli gövdeli ve beyaz çiçekli bir bitkidir. Yapraklar saplı, dişli kenarlı ve genç iken yünlü gibi tüylüdür. Türkiye'de yaygın bir türdür.

Yaprakları ve çiçek durumları midevi ve uyarıcı olarak kullanılmaktadır. Antik dönemden beri tanınan bir türdür.

S. dichroantha Stapf (Kutnu):

25-50 cm yükseklikte, tüylü ve çok yıllık bir bitkidir. Yapraklar 4-8 cm uzunlukta ve 1-3 cm genişlikte, saplı, sık tüylü, alt yüzeyde grimsi renkli ve kenarları kırtıklı. Çiçeklerin 2-6 tanesi birarada. Batı ve Orta Anadolu'da oldukça yaygın bir türdür.

Çiçek durumları %2 oranında uçucu yağ taşımaktadır.

Yapraklarından hazırlanan infüzyon, Niğde bölgesinde, haricen yara ve çibanların tedavisinde kullanılmaktadır.

S. multicaulis Vahl (Kürt Reyhanı):

15-50 cm yükseklikte, çok yıllık ve mor çiçekli bir türdür. Doğu ve Güney-Doğu Anadolu bölgesinde bol olarak yetişir.

Yaprakları, Doğu Anadolu'da, haricen yara iyi edici olarak kullanılmaktadır.

S. sclarea L. (Ayı kulağı, Misk Adaçayı, Tüylü Adaçayı): 100 cm kadar yükselebilen iki veya çok yıllık, leylak veya soluk mavi renkli çiçekleri olan bir bitkidir. Yapraklar saplı, kalp biçiminde ve tüylüdür. Türkiye'de yaygın bir türdür.

Çiçekli dalları (Herba *Salviae sclareae*) tanen, rezin,acı madde ve uçucu yağ (%0.3-0.9) taşımaktadır.

Çiçekli dallar veya yapraklar midevi, kabız, terlemeyi azaltıcı ve yatıştırıcı olarak

infüzyon (%5) halinde, kullanılmaktadır.

S. tomentosa Miller (Büyük çiçekli Adaçayı): 100 cm kadar yükseklikte çalı görünüşünde bir bitkidir. Çiçekler leylak renkli, korolla 25-30 mm uzunlukta. Yapraklar saplı, uzun oval biçimde ve dip kısmı yuvarlak veya kalp biçiminde. Anadolunun bilhassa dış kesimlerinde yetişir. Yaprakları Tbbi Adaçayı yaprağı yerine kullanılır.

S. verbenaca L. (Yabani Adaçayı):

100 cm kadar yükselebilen, iki veya çok yıllık, çiçekleri morumsu mavi renkli olan bir bitkidir. Yapraklar, basit, saplı, tüylü, uzunca oval veya kalp biçimindedir. Anadolu'da yaygın bir türdür.

Yaprakları Misk Adaçayı gibi kullanılırsa da kokusu ve etkisi daha zayıftır. Tohumları bol miktarda müsilağ taşır. Bu müsilağın Doğu ülkelerinde göz hastalıklarına karşı kullanıldığı kayıtlıdır.

S. virgata Jacq. (Yılancık):

80-100 cm yüksekliğe erişebilen, çok dallı ve çok yıllık otsu bir türdür. Çiçekler koyu mor renkli, yapraklar dip kısmında ve rozet biçiminde biraraya toplanmış, saplı, uzunca yumurta biçimindedir. Türkiye'de yaygın bir bitkidir.

Çiçek durumlarında (%3) oranında uçucu yağ bulunduğu saptanmıştır.

Yapraklar haricen yara iyi edici olarak kullanılır.

S. viridis L. (Syn: *S. horminum* L.) (Yeşil Adaçayı): 40 cm kadar bir boya erişebilen bir yıllık otsu bir bitkidir. Yapraklar, basit, saplı, dişli kenarlı ve gövdenin dip kısmında rozet biçiminde bir arada. Çiçekler, morumsu veya beyaz renklidir. Anadolu'nun dış kısımlarında ve Trakya'da bulunur.

Etki ve kullanılışı Misk Adaçayı gibidir.

DUYURU

ANTALYA VALİLİĞİ
SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ
Eczacılık Şube Müdürlüğü

SAYI : 14254
KONU : Kaybolan yeşil reçeteler.

ANTALYA 12 EYLÜL

10. BÖLGE ECZACI ODASI BAŞKANLIĞINA
Meltem Mh. 3. Cd. Baro Binası yanı.
ANTALYA

İlimiz Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Polikliniğinde kullanılan yeşil reçetelerden G 130028 - 130029 - 130030 - 130031 - 130032 - 130033 - 130034 - 130035 - 130488 - 130489 - 130090 seri nolu reçetelerin çalınmış olduğu Müdürlüğümüze bildirilmiştir.

Yukarıda seri no'ları yazılı yeşil reçeteler ile ilaç almaya gelenlerin en yakın emniyet amirliğine ve Müdürlüğümüze bildirilmesi hususunun bölgeniz dahilindeki tüm eczanelere duyurulmasını rica ederim.

Dr. Murat DİNÇ
Sağlık Müdür V.

DAĞITIM:
Gereği için:
78 İl Valiliğine
İl Emniyet Müdürlüğü
İlçe Kaymakamlıklarına
10. Bölge Eczacı Odası Başkan.

Bilgi için:
Sağlık Bakanlığı İlaç ve Ecz Gn. Müd.